MÜNAFIK-MÜNAFIKLAR

(infak yerine nifakı yeğleyenler)

Nifak kökünden kelimeler Kur'an'da isim ve fiil olarak 110 küsur yerde geçer. Sadece münafık kelimesinin kullanımı 30 küsurdur.

Münafık sözcüğü, iniş sırası esas alındığında, ilk kez, 85. sure olan Ankebût'un 11. ayetinde geçiyor. Bu sure, Mekke döneminin son, Medine döneminin ilk süresidir. Bir kısmının Mekke'de, bir kısmının Medine'de indiği de rivayet edilmektedir ki tarihsel verilere uygun bir rivayettir. Münafık tabirinin Kur'an bünyesine girmesinin Medine döneminin başlangıcına denk gelmesi de dikkat çekicidir. Mekke döneminde mal-mülk, para ve servet Müslümanlar için söz konusu değildir. O yıllar, çile ve mahrumiyeti imanlarının motoru yapmış ölümsüz iman erlerinin sahnede olduğu dönemdir. Mal-mülk, para, servet, mala doymazlık Mekke döneminde sadece müşrikler için değerlendirme konusu olmuştur.

Medine dönemiyle birlikte, mal ve para, servet ve dünyalık Müslümanların hayatına da girmiş ve artık 'mesele' olmaya başlamıştır. Münafıklık da bu 'mesele' ile birlikte sahneye çıkmıştır. Çünkü münafık, Müslüman kimliği taşıyanların mal ve parayı imanın önüne geçirenlerinin sıfatıdır, geleneksel dinciliğin söylediği gibi 'namazı-niyazı, haccı, orucu, tespihi az olanlar'ın değil.

Çok ilginçtir, münafık tabirinin ilk kez kullanıldığı Ankebût 11. ayette münafık, mümine karşı bir kavram olarak öne çıkarılmış ve müminle münafıkın ayrımında fedakârlık kıstası getirilerek münafıklık kavramının omurgası belirlenmiştir. Bu omurga, fedakârlıktan, özellikle infaktan kaçmaktır. 11. ayeti, anlamının tam kavranması için 10. ayetle birlikte okuyalım:

"İnsanlar içinden öylesi vardır ki, 'Allah'a inandık!' der, fakat Allah uğrunda bir eziyete uğratılınca, insanlardan gelen fitneyi Allah'ın azabı gibi tutar. Ve eğer Rabbinden bir yardım gelirse kesinlikle şöyle diyeceklerdir: 'Biz sizinle beraberdik.' Allah, âlemlerin göğüslerindekini en iyi şekilde bilmiyor mu? Allah, iman edenleri elbette bilecektir. Ve münafıkları/ikiyüzlülük edenleri de elbette bilecektir." (Ankebût, 10-11)

Münafıkları anlatıma özgülenen 'Münafıkûn' suresinde ana temanın infak yani malda fedâkârlık olduğunu da unutmayalım. Sure, bir muhteşem uyum ve mesaj sergileyerek şöyle biter:

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi, Allah'ı anmaktan/Allah'ın zikri olan Kur'an'dan alıkoymasın! Böyle bir şey yapanlar, hüsrana uğramışların ta kendileridir. Sizden birine ölüm gelip de, 'Ey Rabbim, yakın bir süreye kadar beni geciktirseydin de içtenliğimi belgelemek için bir şeyler vererek iyilik ve barış sevenler olsaydım!' demesinden önce, size rızık olarak verdiklerimizden infak edin/dağıtın. Allah, süresi gelmiş olan bir canı geriye asla bırakmaz! Ve Allah, yapıp etmekte olduklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Münafıkûn, 9-11)

Münfık ve münafık, kökleri aynı ama anlamları tamamen farklı iki kelime. Birincisi ışığın, ikincisi karanlığın en uç noktası. Münfık olmayanların yolu, sonunda bir biçimde münafıklığa çıkar. Kur'an dilinin aşılmamış ustası Isfahanh Râgıb (ölm. 502/1108), *el-Müfredât'mda* hem nifakı yani münafıklığı hem de infakı incelemiştir. Ve nifak (münafıklık illeti) için ölümsüz bir tanım vermiştir. Şöyle diyor:

"Nifak, dine bir kapıdan girip öteki kapıdan çıkmaktır."

Ölümsüz Râgıb'ın, filolojik açıdan tespit ettiği bu girip çıkma teması, Kur'an tarafından vahyi bir tespit olarak tekrarlanmıştır. Mâide 61. ayet aynen şöyle diyor:

"Size geldiklerinde 'İnandık!' derler. Gerçekte ise küfürle girmişlerdi, yine onunla çıkmışlardır. Neler saklıyor olduklarını Allah daha iyi bilir."

Bu girip çıkma eylemi, nifakın omurgasıdır. Kur'an bu noktada münafıkları 'fâsıkûn' diye tanıtmıştır, (bk. 9/67) Fâsık kelime-

sinin çoğulu olan 'fâsıkûn' veya 'fevâsık', yine Râgıbın deyişiyle, küçük deliklerden habire girip çıkan farelere verilen addır. Diyor ki Râgıb, "hem pislikleri hem de habire girip çıktıkları için bunlara bu ad verilmiştir." (Râgıb, fsk mad.)

Münafık tip de, vakur ve kararlı bir kişilik yapısı taşımak yerine habire kıvırıp döneklik yaptığı için o farelere benzetilmiştir. Fare benzetmesi, münafıklar için bir başka yönden de anlamlıdır: Geçimini, hayatını başkalarının emeğinin ürünlerini çalmaya bağlamak... Bu bakımdan farelerle münafıklar gerçekten benzeşmektedir.

Demek oluyor ki, münafıklarda, özellikle bunların Mâûn suresi ihlaliyle mal ve servet yığanlarında hırsız fare psikolojisi egemendir. Yani dünyalık elde etme hırsı, münafıkların olmazsa olmaz nitelikleri arasındadır. Zaten onun için mert bir tavır koyarak mümin veya kâfir olmak yerine habire kıvırmaya müsait bir ruh hali olan münafıklığı seçmişlerdir. Fedakârlığın, harcamanın, vermenin, paylaşımın söz konusu olduğu yerde ortalarda görülmeyen (hırsız fareler gibi deliklerine giren) münafıklar, bir çıkar söz konusu olduğunda bakarsınız (yine hırsız fareler gibi) deliklerinden çıkıverirler.

MÜNAFIKLIĞIN ALÂMETLERİ

Fedakârlıktan kaçmak:

Münafıkları tanıtan surenin başında şu ayetin yer alması, üzerinde olduğumuz konuda belirleyici bir beyyinedir:

"Münafıklar sana geldiklerinde, 'Senin kesinlikle Allah'ın elçisi olduğuna tanıklık ederiz!' derler. Senin kesinlikle O'nun elçisi olduğunu Allah zaten biliyor. Ve Allah tanıklık eder ki, münafıklar kesinlikle yalancıdırlar." (Münafıkûn, 1)

Gerçek iman sahipleriyle, dini çıkar aracı yapan Mâûn mücrimi nifak çetelerini ayırırken, ne ilginçtir ki, mümine karşılık kâfir veya müşrik değil de münafık öne çıkarılmıştır. İmanda sadakatin göstergesi, münafıkların bir türlü yerine getiremedikleri fedakârlıktır. Cenabı Hak, gerçek iman-sahte iman ayırımında buraya vurgu yapıyor:

"İnsanlar içinden öylesi vardır ki, 'Allah'a inandık!' der, fakat Allah uğrunda bir eziyete uğratılınca, insanlardan gelen fitneyi Allah'ın azabı gibi tutar. Ve eğer Rabbinden bir yardım gelirse kesinlikle şöyle diyeceklerdir: 'Biz sizinle beraberdik.' Allah, âlemlerin göğüslerindekini en iyi şekilde bilmiyor mu? Allah, iman edenleri elbette bilecektir. Ve münafıkları/ikiyüzlülük edenleri de elbette bilecektir." (Ankebût, 10-11)

Bu ayet, bir yandan münafıkların sadece sözle iman ettiklerini gösterirken, bir yandan da onların çirkefliklerini yüzlerine vuruyor. Onlar, Tanrı Elçisi'nin peygamberliğine sözle her türlü desteği verirler, hatta sözlü destek ve 'hürmet' konusunda onlara hiç kimse ulaşamaz. Tumturaklı sözcüklerle 'Allah rasulü' diye söze girip birkaç dakika içinde, yine tumturaklı sözlerle bir düzineye yakın 'sallallahu aleyhi ve sellem' döktürürler; bununla da yetinmez, tam bir şirk riyakârlığı ile Hz. Peygamber'in adının geçtiği yazılarda ismin hemen arkasına (S.A.S) gibi hurufî-şirkî rumuzlar kondururlar. Bu yaptıklarının, Tanrı Elçisi'nin ve ashabının hayatında bir örneği var mıdır sorarsanız bundan rahatsız olurlar. Çünkü verecekleri cevap ve böyle bir örnek yoktur. Bu riya ve şirk şaibeli rezalete âlet olmayanları 'Allah rasulüne saygısızlıkla suçlama denâetinden de geri kalmazlar. Ama, anılan surenin beyanına göre, "Tanrı Elçisi'nin gösterdiği yönde infak edin, dünyalık için din ve imanı araç yapmayın, menfaatleriniz için halkı Allah ile aldatmayın, Mâûn suresi ihlaline tevessül etmeyin" dendiğinde buna isyan eder, bunu söyleyenlere atmadık iftira, yapmadık hakaret bırakmazlar. Yani dinlerini mahvettikleri gibi namuslarını da çamura düşürürler.

Münafıkların Asrısaadet dönemindeki liste başı olan Müellefetül kulûb, fedakârlıklardan kaçıp habire nimete üşüşmenin sembol ekibidir. Kur'an'ın, Mekke Fethi'nden önceki Müslümanlarla sonrakiler arasında ayrım yapması ve bu ayrımı infak ve savaşma gerçeğine odaklaması boşuna değildir. Şöyle deniyor:

"Allah yolunda harcama yapmanıza engel ne var ki?! Göklerin ve yerin mirası zaten Allah'ındır. Sizin, Fetih'ten önce infakta bulunan ve çarpışmaya gireniniz, bunu yapmayanlarla aynı değildir. Onlar, derece yönünden Fetih'ten sonra infakta bulunup çarpışmaya girenlerden çok daha üstündür. (Hadîd, 10)

İnfaktan kaçmanın nifak gayyasına çıkacağı gerçeği, çok daha genel bir çerçevede Âli İmran 92'de verilmiştir:

"Sevdiğiniz şeylerden başkalarına pay çıkarmadıkça hayırda erginliğe/dürüstlüğe asla ulaşamazsınız. İnfak etmekte olduğunuz her şeyi, Allah çok iyi bilmektedir."

Münafıkûn suresi, münafıkların matematik göstergeleri olan söylemlerini şöyle tanıtıyor:

"Onlar, 'Tanrı Elçisi'nin yanındakilere infak edip bir şey vermeyin ki, dağılıp gitsinler!' diyen kişilerdir. Oysaki göklerin ve yerin hazineleri, Allah'ın tekelindedir. Ama münafıklar bunu anlamazlar." (Münafıkûn, 7)

Dikkat edilirse münafıkların temel alâmetleri hem etken hem de edilgen alâmet olarak iki yönden de tanıtılmıştır: Onlar hem infak etmezler hem de infak edenlere "İnfak etmeyin!" diyerek intakın âdeta kökünün kuruması için gayret gösterirler. Münafıklar için İslam sadece 'almanın yolu' olduğu takdirde korunur; vermeyi gerektirecek bir yola dönüştüğü anda terk edilir; İslam'ın yerine irtidat geçirilir.

Kur'an, münafıklığın belirleyici niteliği olan 'fedakârlıktan kaçma'nın iki alt başlığını veriyor:

1. İnfaktan (paylaşımdan) kaçmak,
2. Savaştan kaçmak.

Ölümsüz Râgıb'ın, tamamen Kur'an ayetlerine dayanan bu tanımından hareketle şunu söylemek zorundayız:

Ya münfık (infak eden) olacaksınız yahut da münafık. Bunun bir anlamı da şudur: İnfaktan kaçan kendisini nifak tehlikesine atmıştır. Nifak, örtülü bir şirk olduğu için nifaka gidenlerin kazanıp ürettikleri ne kadar değerli ve bol olursa olsun, akıbetleri hüsrandır. Kur'an, infaksızlığın bir tehlike ve tehdide zemin hazırladığını açık bir biçimde ifade etmektedir:

"Allah yolunda harcama yapın/nimetleri paylaşın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın! Güzel düşünüp güzel işler yapın! Çünkü Allah, güzellik sergileyenleri sever." (Bakara, 195)

Bu tehlikenin nifaka düşmek olduğunu, kavramın anlamı zaten veriyor. Dindar münfıktır, dinci münafık. Ortası yok. Yani pay-

laşımcılığınız yoksa münafıksınız; Müslümanlığınız dindarlık kimliği değil, dincilik aracıdır.

Paylaşmayan, dine girerken mümin olsa da zamanla münafıklaşarak dinden çıkar. Nitekim, Hz. Peygamber'in vefatının ardından zahirde 'münafıklar' içinde sayılmayan onbinlerce insan kitle halinde dinden çıkmış, yani irtidat etmiştir. Bu mürtedlerin gerekçelerine bakmak, hem münafıklar konusunun hem de İslam meselesinin en hayatî noktalarından birini değil, belki de en hayatî noktasını aydınlığa çıkarır. Çağdaş bir araştırıcı durumu şöyle özetliyor:

"Müslümanların kendi aralarındaki en büyük savaşlar, bu ridde savaşlarıdır. Bütün Arap Yarımadası'nı saran bir harptir. Ridde savaşlarının hilafet adına savaşan kumandanı Halid bin Velid'in elinde Yemame savaşında dokuz kılıç kırıldığını bütün tarihçiler bildirmektedir. Halid bin Velid'in bu savaşlar sırasında öldürdüğü mürted sayısı onbin civarındadır. Bir o kadarını da öteki kumandan İkrime bin Ebu Cehil öldürmüştür, (bk. Muhammed Ahmed Başmil, *el-Kaadisiyye ve Maarikü'l-Irak,* 50-51)

İrtidat çatışmalarında ölenlerin toplam sayısını seksen, doksan bin olarak veren kaynaklar da vardır.

Bu mürted kitlelerin irtidat gerekçeleri ne namazdır ne oruç ne hac. Bunların irtidat gerekçeleri, zekâttır. Zekât vermek istemiyorlardı. Bırakın 'ihtiyaçtan fazlasını vermeyi', asgarî infak olan zekâtı bile vermek istemediler. Yani bunlar, Râgıb el-Isfahanî'nin, nifak kavramını açıklarken, muhteşem bir tespitle önümüze koyduğu gibi, "dine bir kapıdan girmişlerdi, öteki kapıdan çıktılar."

Şimdi, geleneğin 'idarei maslahatçı' ulemasına sormak lazım, "Hani, münafıkları Allah ile Peygamber'den başkası bilemezdi, bu mürtedler neyin nesidir?" Bunların, son tahlilde 'nifak-infak' zıtlığına dayanan sapmalarını münafıklık dışında ne ile izah edeceksiniz. Edemezsiniz, etmeye kalkarsanız hezimete uğrarsınız. Münafıkın tanımı buradan çıkar ve o tanım şudur:

Münafık, dinin nemasından yararlanan ama fedâkârlık ve paylaşım söz konusu olduğunda kıvırıp sağa sola kaçan veya dinden tamamen çıkan namert tiptir. O halde, münafıkları sadece Allah ve

Peygamber ile bir-iki sahabî değil, iyi niyetli ve Kur'an'a sadakatle bağlı feraset sahibi herkes bilebilir. Şükürler olsun, bizler bilmekteyiz. Ogünkülerini de bugünkülerini de... Münafıkları Allah ve Peygamber'den başkası bilmezmiş! Peki, Deniz Feneri soygununun Mâûn mücrimleri nedir? Bunların yaptıklarıyla Resuli Ekrem'in ardından irtidat edenlerin yaptıkları arasında, ikincilerininkinin daha kahpece icra edilmesi dışında ne fark vardır? Hepsinde namazsa namaz, oruçsa oruç, hacsa hac, umreyse umre, tespihse tespih, cami yaptırma ise en âlâsı... Peki, eksik olan ne? Tek şey: Dünyalık çıkara, ranta, paraya, mala dayanamamak... Hatta denebilir ki, Asrısaadet mürtedleri, bu bakımdan modern mürted münafıklar olan cami içi çetelerinden (Deniz Fenercileri vs.) daha haysiyetli, daha mert ve küfründe daha hafiftir. Sebepler belli:

1. Birinciler, sadece zekâtı vermek istemiyorlardı; ikincilerse, verilen zekâtları dini-imanı araç yaparak keselerine, kasalarına indirdiler.

2. Birinciler, mertçe ortaya çıkıp "Biz İslam'ın infak ve paylaşım ilkelerini yerinde bulmuyoruz, bunlarsız bir İslam istiyoruz" dediler.

İkinciler, sözde İslam'ın tümünü savundu, övdüler ama gerçekte, bırakın kendi yükümlülükleri olan infakı yerine getirmeyi, başkalarının intaklarını çalıp çırparak zilyedliklerine geçirdiler. Hem de Allah ile, namazla-niyazla, camide aldatarak. Yani ikincilerde iç içe alçaklıklar, iç içe kahpelikler, iç içe insan hakkı ihlalleri, iç içe dine ve dindara ihanet var.

Demek ki tarih, bugünkü Mâûn suresi mücrimleri gibi alçağına hiç rastlamadı,.. Bazen kendi kendimize soruyoruz: Bu katmerli münafıkların kahpeliğine cevap olarak 'lanet' yeter mi? Kur'an hem lanetliyor hem cehennem yolunu gösteriyor. Hem de cehennemin en alt çukurlarını' (ed-derkü'l esfeli mine'n-nâr) gösteriyor:

"Şu **bir** gerçek ki, münafıklar, ateşin en alt katındadırlar. Onlar için **bir** yardımcı asla bulamayacaksın!" (Nisa, 145)

MÜNAFIKI TANITACAK TEMEL KISTAS VERİLMİŞTİR: HUCURÂT 14

Bütün bu anlatılanların bizi götüreceği yer şurasıdır: Münafık, Müslüman nüfus kâğıdı taşıyanların bir kısmıdır. O kısmın belirgin niteliği ise infaktan kaçmaktır. Başkalarının intakına el koymaksa (Deniz Feneri örneği) münafıklığın en alçak ve kahpe şeklidir. Kur'an, 'Müslüman' ile 'mümin'i ayırarak bu noktanın esas zeminini göstermiştir. Ve bunu gösterirken, bedevilerin Müslümanlığını örnek seçmesi ise ayrı bir mucizedir:

"Bedeviler, 'İman ettik!' dediler. De ki, 'Siz, iman etmediniz! Ancak 'Müslüman' olduk deyin. İman sizin kalplerinize girmemiştir. Eğer Allah'a ve resulüne itaat ederseniz Allah, yapıp ettiklerinizden hiçbir şey eksiltmez."

Bu ayet, mucize içinde mucize bir beyyinedir. Böyle olduğu, irtidat olaylarıyla ortaya çıkmıştır: Unutmayalım, mürtedlerin tümü bedevi kabilelerdir, yani öz be öz Araplar. Tevbe suresi 97'de bedevilerin nifaka düşkünlüğü, 98'de ise bedevilerin infaktan rahatsızlığı, nifak ve infak sözcükleri bizzat kullanılarak tam bir Kur'ansal ihtişamla gösterilmiştir:

"Bedeviler; küfür, nifak/parçalanma/ikiyüzlülük yönünden daha şiddetli; Tanrı'nın elçisine indirdiği şeylerin sınırlarını tanımamaya daha yatkındırlar." (Tevbe, 97)

"Bedevilerden öylesi vardır ki, infak ettiğini bir angarya/bir ceza ödeme sayar ve sizin başınıza belaların gelmesini bekler durur. En kötü bela onların başına olsun! Allah çok iyi işitir, çok iyi bilir." (Tevbe, 98)

Tevbe suresi, nifak-infak zıtlığını muhteşem bir mesaja dönüştüren bir tespit daha yapmaktadır: 97. ayet, bedevilerin nifaktaki öncülüğünden bahsedip işin ikinci yarısını 98. ayete bırakıyor. 98. ayet, münafıklığın sembol kitlesi olan bedevilerin intaktaki savsaklamayla öne çıkan bozukluklarına dikkat çekiyor. Yani bedevi ikiyüzlülüğü münasebetiyle münafıklığın kimlik yapısı, hem nifak hem de infak bağlamında tahlil edilerek nifakla infak arasındaki ayrılmaz ilişkiye mucize bir biçimde açıklık getiriliyor.

Münafık, İslam'ın paylaşım ve fedakârlık emrini savsaklayanların

sıfatıdır. Münafıkları, Müslüman kitleden ayrı bir 'millet' veya 'camia, gibi göstermek Kur'an'dan onay alamayacak bir yaklaşımdır ve esası, infakı savsaklamakla kalmayıp infak düşmanlığı yapan Emevî zorbalarının aklanmasını ve korunmasını sağlamak amaçlıdır.

Allah'a oyun oynama namertliği:

Münafık tipin bu namert alâmeti Kur'an'da açıkça telaffuz edilmiş, Hz. Peygamber tarafından da sarsıcı bir beyanla pekiştirilmiştir. Önce ayete bakalım:

"Şu bir gerçek ki, münafıklar/ikiyüzlüler hileler düzerek Allah'ı aldatmaya uğraşıyorlar. Ama Allah da onları aldatıyor." (Nisa, 142)

Hz. Peygamber'in bu konuya ayrıntı niteliğindeki sözü insanı çıldırtacak kadar sarsıcıdır. Bir sahabî soruyor: "Yarın, kurtuluş nasıl olacaktır, ey Tanrı Elçisi?" Tanrı Elçisi cevap veriyor:

"Kurtuluşu hak etmek için, Allah'a hile yapıp O'na oyun oynamaktan vazgeçmek gerekir."

Yani bir insanın eylemleri içinde 'Allah'a oyun oynamak' yoksa o, nihayet bir biçimde kurtulur. Sahabî, dehşet içinde tekrar soruyor: "Allah'a oyun oynamak nasıl olur, ey Tanrı Elçisi?" Cevap veriyor Yüce Peygamber:

"Görünüşte, Allah ve Elçisi'nin emrettiğini yapar ama içinden başka şeyler peşinde olursan Allah'a oyun oynamış olursun. Riyadan sakının, çünkü riya, Allah'a şirk koşmaktır." (İbn Hacer el-Heytemî, *ez-Zevâcir,* 1/68)

Demek ki, makbul görünümlü melunlar olan münafıklar, Allah'a hile yapmaya kalkan alçaklardır. Tanrısal öfkeyi büyüten sebep de budur. Bunun içindir ki, münafıklığın esas ruh hali olan riyaya bulaşanlar Mâûn suresinde lanetlenmiştir. Allah, elbette ki, kendisini mertçe inkâr edenlerden önce, kendisini kabul ettiğini söyleyip de O'na hile yapma alçaklığına tevessül edenlerden intikam alacak, öncelikle onları lanetleyecektir. Mâûn suresinde de bunu yapmıştır.

İRTİDAT VE NİFAKIN ASRISAADET'TEKİ PROTOTİPİ: TU'ME BİN ÜBEYRIK

Tu'me bin Übeyrık, sahabenin Ensar zümresinden biriydi. Katâde bin Nûman adlı komşusundan çaldığı bir zırhı, "Bir süre sende emanet kalsın" diyerek Yahudi bir komşusuna, Zeyd bin Semîn'e bırakmıştı. Zırhın Tu'me tarafından çalındığı anlaşılınca onu takibe aldılar. Zırhın sahibi Katâde, Hz. Peygamber'e gelip zırhının Tu'me tarafından çalındığını söyleyerek yardımını istedi. Öte yandan, Tu'me, hazırladığı planı uygulamaya koymuş, zırhı Yahudi Zeyd'in çaldığını iddia ederek onun suçlanmasını istemiştir. Tartışma Hz. Peygamber'in hakemliğine tevdi edilince, Yahudi kendi tanıklarını getirmiş, Tu'me de kendi kabilesinden sahabî bir ekibi tanık göstermişti. Rivayet tefsirinin babası sayılan Taberî (ölm. 310/922) bu noktada şu bilgiyi veriyor: Tu'me'nin adamları (Ensar'dan bir ekip) daha önceden Hz. Peygamber'e gelerek onu, Tu'me'yi aklaması için yönlendirmek üzere, daha işin başında Yahudi'yi şu itham ile karaladılar:

"Ey Tanrı Elçisi! Bu pis Yahudi, seni ve sana vahyolunanları inkâr eden bir adamdır; zırhı da o çalmıştır. Halka karşı Tu'me'yi savun, Yahudi'yi suçla." (Taberî, *Tefsir,* 5/268)

Şu tavır, dinciliğin omurgasını vermekle kalmaz, dinciliğin tanımına da tartışılmaz bir kaynak oluşturur. Bu tavır bize gösteriyor ki, dincilik, dinin çıkarlar için kullanılması, bu çıkarlara karşı tavır koyanların dindışı veya dinde ikinci sınıf adam ilan edilmesi şeklinde özetlenebilecek bir alçaklık ve hainlik sistemidir.

Zırhın sahibi Katâde, şikâyetini Hz. Peygamber'e getirdiğinde Peygamber'in azarlamasıyla karşılaştı:

"İslam'a hizmetleri ve iyilikleri bilinen bir aileyi, kanıtsız, tanıksız hırsızlıkla mı suçluyorsun!" (Taberî, *Tefsir,* 5/266)

Hz. Peygamber, bir grup Müslümanın tanıklığını esas alarak Tu'me'nin lehine, Yahudi Zeyd'in aleyhine hükmetme eğilimine girmiş, ama meseleyi düşünmek için süre istemişti. Tu'me ile ilgili ayetler işte bu 'düşünüp değerlendirme' sırasında inmiş ve 'bizzat Peygamber'in bile yanıldığını, hatasından tövbe etmesi gerektiğini bildiren muhteşem dersi vermiştir. Tu'me'nin işledi-

ği yolsuzluk, yalancılık ve iftira suçuna aydınlık getiren ve iftiraya uğrayan Yahudiyi aklayıp Tu'me'yi suçlayan ayetler inince, Tu'me, "Mensubu olduğum halde bana bu kötülüğü yapan dine lanet olsun!" diyerek Medine'den Mekke'ye gidip irtidat etmiş ve müşriklere katılmıştır. Bununla da yetinmeyip Hz. Peygamber aleyhine propagandaya başlamıştır. Bir süre sonra, başka bir hırsızlığı gerçekleştirmek üzere bir duvara tırmanırken duvar yıkılmış ve altta kalan Tu'me ölmüştür.

Dinin ve sahabîliğin saygınlığını bir maske gibi kullanıp insanları Allah ile aldatarak haksız kazanç ve itibar devşirmeye kalkan, bu haliyle şerir bir dincilik ve münafıklık örneği ortaya koyan Tu'me hakkında inen ayetler şunlardır:

"Kuşku yok ki, biz bu kitabı sana, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Hainlere yandaş olma/hainlerle çekişip duran biri olma! Allah'tan af dile! Allah çok affedici, çok merhametlidir."

"Öz benliklerine hainlik edenler için didinip durma! Çünkü Allah, sürekli hainlik eden günahkârı sevmez. İnsanlardan gizleniyorlar/ gizliyorlar da Allah'tan gizlenmiyorlar/ gizlemiyorlar. Oysaki O, O'nun hoşlanmadığı sözü gece boyu sarf ederlerken onlarla beraberdir. Allah, onların yapmakta olduklarını çepeçevre kuşatmıştır."

"Diyelim, siz onlar için dünya hayatında mücadele verdiniz. Peki, kıyamet günü Allah'a karşı onlar için kim mücadele verir, onlar hakkında kim vekillik yapar? Kim bir kötülük yapar yahut öz benliğine zulmeder de sonra Allah'tan af dilerse Allah'ı çok affedici, çok merhametli bulur."

"Günah kazanan onu kendi nefsi aleyhine kazanır. Allah Alîm ve Hakîm'dir. Kim bir hata yahut günah işler de sonra onunla bir suçsuzu itham ederse hiç kuşkusuz, büyük bir iftira ve açık bir günah yüklenmiş olur."

"Eğer Allah'ın senin üzerindeki lütfü ve rahmeti olmasaydı, onlardan bir zümre seni şaşırtmaya mutlaka yeltenecekti. Ama onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar. Ve sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah, sana kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın senin üzerindeki lütfü çok büyüktür."

"Onların fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur. Ancak, bir sadakaya, bir iyiliğe ve insanlar arasında bir barıştırmaya özendiren başka. Kim böyle bir şeyi Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle yaparsa biz ona yakında çok büyük bir ödül vereceğiz."

"Erdirici kılavuzluk kendisine ayan beyan geldikten sonra, resulden kopup müminlerin yolunun dışında bir yol izleyeni, biz, izlediğinin yönetimine sokar, sonra da cehenneme fırlatırız. Ne kötü bir dönüş yeridir o!" (Nisa, 105-115)

İniş sebebi olan kişi ve olay hakkında bütün İslam din bilginlerinin ittifakı olan bu ayetlerden yine müfessirlerin ittifakıyla elde edilen sonuçları (mesajları) sıralayacağız. Ama önce şunun altını çizelim:

Bu ayetlerin sarsıcı mesajının dikkat çektiği 'dincilik' ithamından rahatsız olan, bu yüzden, işi, birçok yerde yaptıkları gibi, onun bunun üstüne atıp kenara çekilmek için, Tu'me'nin esasında 'münafıklardan biri' olduğunu (sanki münafıklar diye ayrı bir millet veya kabile varmış gibi), ayetlerin 'münafıklar' hakkında indiğini söyleyen bazı kişiler çıkmıştır ama bunlar itibar görmemiştir.

Ayetlerin münafıklar hakkında indiğini söylemek açık bir saptırmadır. Bazı kaynaklar, bu Tu'me'nin mensup olduğu Übeyrık oğulları arasında Bişr (veya Beşir) adlı bir şair bulunduğunu, bu şairin münafıklar arasında yer aldığını (yine münafıklar diye ayrı bir millet varmış dayatmasıyla) söylemektedir. Bu Bişr'i bir el yordamıyla çevirip Tu'me yapanlar ve anılan ayetlerin hükmünü kafalarındaki 'münafıklara' özgüleyerek mesajı saptıranlar vardır. İbn Kesir (ölm. 774/1373), Tefsir'inde, açık bir saptırma yaparak olayı münafık şair Beşir'e mal eder, Tu'me'nin adını ise hiç anmaz. Ne yazık ki, Türk müfessir Süleyman Ateş de bu saptırmaya yenik düşenler arasındadır. Ateş, İbn Abbas'tan Elmalılı Hamdi'ye kadar bütün tefsir ve hadis kaynaklarının ittifakı aksine, Tu'me'yi 'ayrı bir milletmiş gibi lanse edilen münafıklar arasına sokarak, on tane ayetin muhteşem mesajını âdeta yok etmektedir. (Ateş, Tefsir, 2/363-364) İbn Kesir ve Ateş gibilerin yaptıkları gayretkeşlik, elbette ki bazılarının hoşuna gidecektir. "Ne var bunda, Müslümanları aklamak kötü bir şey mi? Ortada bir suç var, varsın münafıklara mal edilsin" diyebileceklerdir. Ancak, bu yapıldığında, anılan on ayetin amaçladığı mesaj yok olmaktadır.

Dinciyi koruyalım derken dindarlara zulüm ederseniz din de Tanrı da yakanıza yapışır. "İyi niyetle yaptım" diyerek kurtulamazsınız. Dincilik, işte bu "Din kardeşlerimizi korumanın neresi kötü?" şeytanî mantığıyla İslam'ı yozlaştırıp tanınmaz hale getirmiştir.

Tu'me, ayrı bir millet gibi lanse edilen hayalî münafıklardan biri olsa, onca Ensarî sahabe onun için aracılık-şefaatçılık yapmaya kalkmazdı. Bir kere, Hz. Peygamber, kendisini uyaran ayetler gelinceye kadar, Tu'me'nin lehine tavır koymuş, hatta onu 'İslam'a hizmetleri olan bir kişi' olarak övmüştür. Hani, Peygamber münafıkları biliyordu! Peygamber münafıkları elbette biliyordu. Nasıl? Nifaklarını ortaya koyan işler yaptıklarında. Ama bu işler yapıldığında münafıkları herkes bilebiliyordu. Kur'an, sadece Hz. Peygamber'e mi hitap ediyor!?

Tu'me'nin, Peygamber'den beklediği iltiması görmemesi üzerine irtidat ettiği de ittifakla bildirilmektedir. Eğer Tu'me, o bahsedilen 'hayalî münafıklar'dan biri idiyse onun irtidadından söz etmek, 'hayalî münafıklar' listesi savunucuları için büyük bir çelişki olmaz mı?

Hayalî listeyi bırakalım, Kur'an'ın verilerine bakalım: İnfaktan kaçanlar, İslam'ı, menfaatlerine uyduğu sürece ve o nispette benimseyenlerin tümü münafıktır. Bütün zamanlarda ve bütün mekânlarda...

"Tu'me'ye iltimas için Hz. Peygamber'e onca dil döken Ensar grubu da mı münafıktı?"

Hayır, Tu'me 'o ayrı bir millet gibi gösterilen 'hayalî münafıklar'dan değildi. Her Müslüman münafıklığa adaydır. İnfaktan kaçıp nifaka saparsa, bu adaylığı gerçeğe dönüşür ve 'münafık' sıfatına müstahak olur. Bunun ayrı bir listesi falan olmaz. Tu'me, ayrı bir kavim veya kitle ifade eden listenin münafıkı anlamında münafık değildi, tam aksine, seçkin bir sahabî idi. Ama sonradan irtidat etmiştir. Kur'an'ın bu olayı on ayetle gündem yapmasının esas sebebi ve mesajı da Tu'me'nin bu durumu yüzündendir.

Tu'me üzerinde böylesine genişçe durulması, onun seçkin bir sahabî olmasına rağmen çok ağır bir hainliğe tevessül etmesi

yüzündendir. Mesaj işte budur ve bu mesaj 'hayalî münafıklar'la ilgili bir mesaj değil, tamamen başka bir mesajdır. Çıkarcılığın insanı dinden, imandan nasıl edebileceğine ilişkin bir mesajdır. Dinciliği tanıtan bir mesajdır.

MUAVİYE SAPTIRMACILıĞI

'Ayetlerin mesajını saptırma' yöntemi, dincilik damarının ta baştan beri kullandığı ve esas sahibinin Muaviye olduğu bir yöntemdir. Muaviye, hesabına gelmeyen ayetleri, "Bunlar bizim hakkımızda değil, Ehlikitap hakkında, Yahudiler, falancalar, filancalar hakkında indi" diyerek dışlamasryla da ünlüdür. Hesaba ters düşen ayetleri bir yerlere ciro etmekte rahat davranılsın diyedir ki 'hayalî münafıklar listesi' uydurulmuştur. Her 'Müslüman' kimliğin, her an münafık fiilleri sergileyebileceği gerçeği saklanmıştır. Bu saklama sayesindedir ki, gırtlağına kadar nifak ve hatta irtidada batan birtakım adamları deşifre eden ayetler "Bunlar münafıklar hakkında inmiştir, falanca ise sahabedendir, bu ayetler ona hitap etmez" denerek etkisiz kılınmıştır.

Ayetlerin eleştirisinden kurtulmak için bu Muaviye yöntemine sürekli başvurulmuştur. Özellikle Mâûn suresi ve onun mesajına benzer mesajlar taşıyan ayetlerle ilgili olarak...

Tu'me bir sahabî idi ve seçkin bir sahabî idi. Zırhı kendisinin çalmadığına yemin de etmişti. Nitekim o seçkinliği yüzündendir ki Ensar'dan bir grup sahabî hiç tereddütsüz onun lehine tanıklık etmiş, Hz. Peygamber de onun lehine hükmetme eğilimi göstermiştir. Iraklı müfessir Şihabuddin el-Âlûsî (ölm. 1271/1854) diyor ki, Tu'me, bu sahabîlere şöyle söylemiştir:

"Siz şimdi, beni suçlayıp bir Yahudi'yi mi aklayacaksınız?! Gidin, Peygamber'e söyleyin de beni aklayıp Yahudi'yi suçlasın!" (Alûsî, *Tefsir,* 3/140)

Ayetler, işte böyle bir ortamda inip Kur'an'ın en hayatî mesajlarından birkaçını art arda ilkeleştirmiş ve bu ilkeler uğruna, Kur'an'ın mahbatı (indiği kişi) olan Hz. Muhammed'i bile eleştirmekten çekinilmediğini göstermiştir. Ayetlerden çıkan ölümsüz ilkeleri, ünlü müfessirlerin beyanlarını izleyerek şöyle sıralayabiliriz:

1. Hak, düşmanınızın da olsa ona saygı duyacak, onu koruyacaksınız:

Çağdaş Mısırlı müfessir Tantavî (ölm. 1940) şu noktaya dikkat çekiyor: Kur'an, burada, Müslümanların en şiddetli düşmanı olduklarını bildirdiği Yahudilerden bir kişiyi, hem de mensuplarından çok seçkin bir adama karşı savunmuş, aklamış, korumuştur. (Tantavî, *Tefsir,* 2/78) Buradan çıkan ilke şudur:

Hak, düşmanınızın bile olsa ve en yakın dostunuzun aleyhine sonuç da verse, hakkı koruyacaksınız. "Bizim adamımızdır, din kardeşimizdir; öteki ise din düşmanıdır, bizden değildir" gerekçeleri din değil, dinsizliktir. Bundan da anlaşılır ki, dincilik icraatının hemen tamamı, din perdesi altında dinsizliktir.

2. Zalime arka çıkan, peygamber de olsa azarlanır:

Müfessir Fahreddin Râzî'nin de ifade ettiği gibi, "bu ayetlerde çok ağır bir tehdit vardır. Allah, Hz. Peygamber'i, Tu'me gibi bir suçlunun aklanmasına meyletmesi yüzünden azarlamıştır. Yanlış bir kanaat yüzünden gelen tehdit bu ise zalimin zulmünü bile bile ona yardım ve destek vermenin nasıl bir cürüm oluşturduğunu düşünmek lazım." (Râzî, *Tefsir,* 11/35)

3. Sahabe de olsa hiç kimse masum değildir:

Sahabî unvanı taşıyan insanların bile hem de Hz. Peygamber'i kandırmaya teşebbüs edebildiklerine dikkat çekilerek insanın hiçbir şekilde masumiyet ve günahsızlığına hükmedilemeyeceğine vurgu yapılmıştır. Müfessir Râzî (ölm. 606/1209) şöyle diyor:

"Tu'me'nin arkadaşları onun hırsız olduğunu bile bile Hz. Peygamber'den onu aklamasını ve bir Yahudiyi suçlamasını istemişlerdir. Bu iltimasçı ekibin yaptıkları, Cenabı Hak tarafından 'Peygamber'i saptırmak, yanlış yönlendirmek', ayetin tabiriyle 'dalâlete sevketmek' olarak değerlendirilmiştir." (Râzî, *Tefsir,* 11/39)

Hanefî fıkhının büyük müfessiri el-Cassâs (ölm. 370/980), tam bu noktada takdirî bir soru soruyor:

"Hâkim, hükmünü zahirî kanıtlara bakarak verir. Bu olayda

zahirî kanıtlar, Tu'me'nin lehine idi. (Çünkü zırh, Tu'me'nin evinde değil, Yahudi Zeyd bin Semîn'in evinde bulundu). Hal bu iken, Hz. Peygamber, Tu'me lehine yaptığı içtihadından ötürü nasıl olur da dalâletle itham edilir?"

Ve Cassâs şu cevabı veriyor:

"Maddî kanıtların gösterdiği yönde hüküm vermek dalâlet olmaz; burada dalâlet olarak itham edilen de o değildir. Ayetin burada dalâlet olarak gösterdiği, tam bir bilgiye sahip olmaksızın hainin aklanmasıdır. Tu'me'yi iltimas etmek için didinenler Hz. Peygamber'i işte böyle bir dalâlete itiyorlardı." (Cassâs, *Ahkâmu'l-Kur'an,* 2/394)

4. Sahabe de olsa hiç kimsenin cennetlik olduğuna hükmedilemez:

Hiç kimse ebediyen kurtulmuş, cenneti garantilemiş kişi olarak nitelendirilemez. Nitekim Ensar'dan bir sahabî olan Tu'me, suçu işlemekle kalmamış, suçsuz olduğu yolunda yemin etmiş, beklediği iltiması bulamayınca da dinini değiştirip cehennemlik olmuştur.

5. Menfaat duygusu din duygusunun üstüne çıkabilir:

Çıkar duygusunun, bazen din ve imanın üstüne çıkabileceği, bunun hiçbir istisna tanımadığı gösterilmiştir. Nitekim, istediği desteği bulamayan Tu'me, Hz. Peygamber'e öfkelenerek, dinini değiştirip müşrikler safına geçmiş, İslam aleyhine çalışmaya başlamıştır. (Râzî, *Tefsir,* 11/43)

6. Dindarlık, insanlar arasında üstünlük göstergesi yapılamaz:

Müfessir Kurtubî ((ölm. 671/1272) şu noktaya dikkat çekmektedir: Bir insanın dindarlıkta, takvada, dine hizmette öne çıkmış olması, onun günahsızlığına kanıt yapılamayacağı gibi insanlar arasında üstünlüğüne de gerekçe yapılamaz. Bu olayda, takvanın insanlar arasında değil, Tanrı ile insan arasında bir değer ölçüsü olması lazım geldiği gösterilmiştir.

7. Bir kimsenin İslam-din hizmeti yapmış olması, haksızlığına rağmen savunulmasının gerekçesi yapılamaz:

Bir insanı, haksızlığına rağmen savunmak, islam dışı bir davranıştır. Böyle bir davranıştan hayır bekleyenin İslam'a hizmetinden söz edilebilir mi? Onun görünürde böyle bir hizmeti varsa, bunu riyakârlık ve samimiyetsizlikle kirlenmiş görüp kenara atmak gerekir. Dincilerin her devirde ve her zeminde anlamak istemedikleri gerçeklerden biri de budur. Bunun içindir ki sürekli 'din' perdesi altında 'dinsizlik' sergilemek gibi bir hüsranın içinde debelenirler.

Tu'me'yi aklamak için Peygamber'i âdeta zorlayanlar, Tu'me ve ailesinin 'din ve İslam konusunda hizmetleriyle öne çıkmış insanlar' olduğuna vurgu yapmışlardır. Cenabı Hak ise eski hizmetlerin, haksızlığı görmezlikten gelme gerekçesi yapılamayacağına vurgu yapmıştır. (Kurtubî, *Tefsir,* 5/375)

8. Hiç kimse sadece "Din kardeşimizdir" gerekçesiyle savunulamaz:

Suçluluğu, kötülüğü sabit olmuş bir Müslüman topluluğun, gayrimüslim bir topluluk aleyhine, sırf Müslüman oldukları için savunulmaları, hıyanet suçu oluşturur. (Kurtubî, *Tefsir,* 5/377)